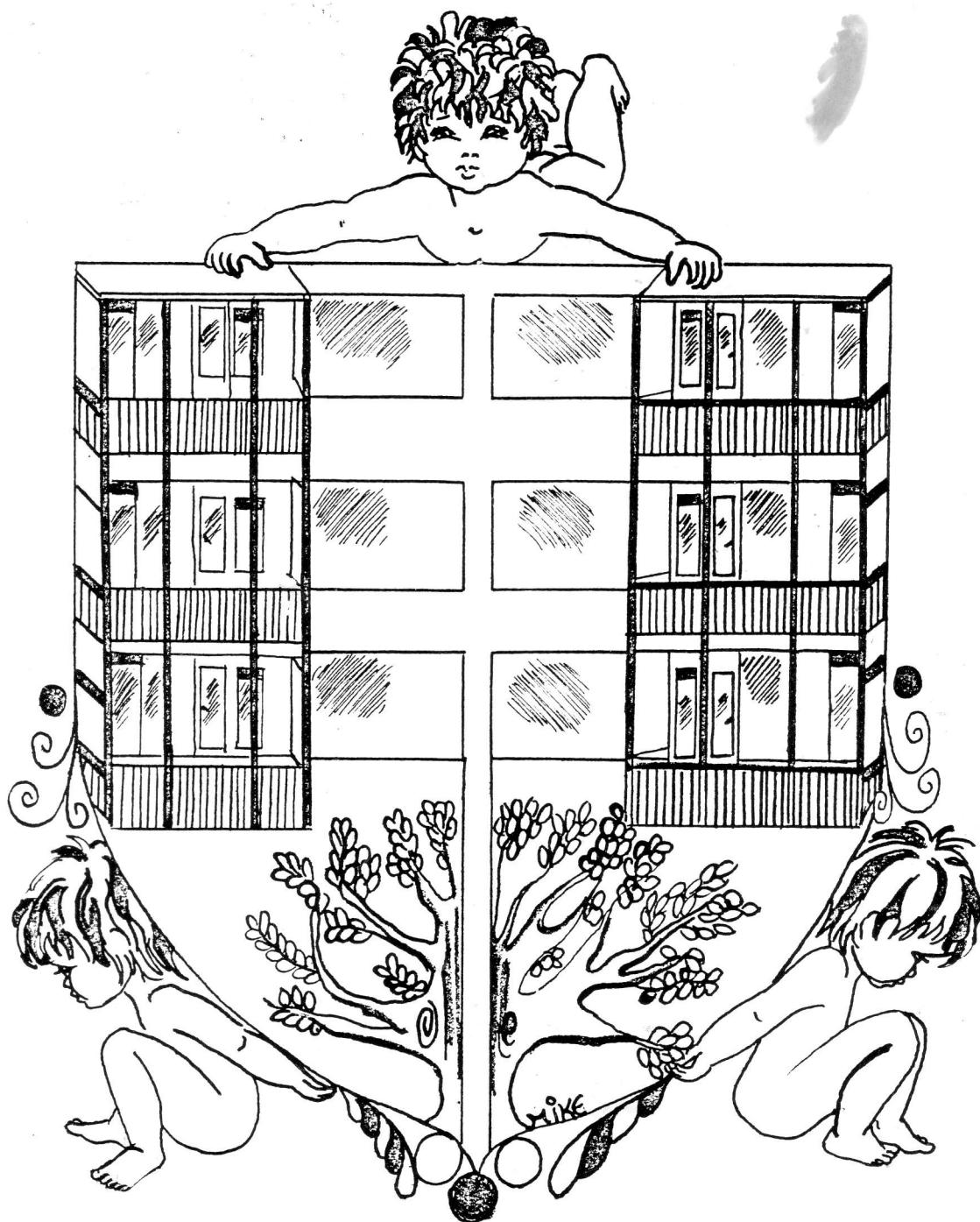

Wij

kontakt-orgaan van en
voor de experimentele
flatbewoners

10 jaar experimenteel wonen

experimenteel

wonen

spelen

Programma 16 mei 1981

9.30 –

RONDGANG LANGS DE FLATS MET DE DRUM-BAND OVERVECHT
(iedereen loopt natuurlijk mee)

10.00 –

OPENING DOOR DE HEER JANSSEN
(architect van de experimentele flats)

10.15 – 12.00 KINDERSPELEN OP DE GRASVELDEN MET O.A.

springkussen

ponyrijden

grabbelton

12 tal spelletjes

appel en limonade

TEVENS OPTREDEN VAN STRAATMUZIKANTEN
(doedelzak – viool – accordeon)

13.00 – 14.30 KINDERTONEEL

(in en rond het kinderbadje)

13.00 – 17.00 ROMMEL / KUNST / KREATIEF / INFO-MARKT

en natuurlijk een groot

TERRAS MET HAPJES EN DRANKJES

15.00 – 17.00 OPTREDEN VAN DE BRASSBAND

28 man sterk op het marktterrein

21.30 – ??

FEEST VOOR DE BEWONERS EN DE OUDBEWONERS OP DE BOVENSTE HALLEN VAN DE PERNAMBUCODREEF 1-15

Zondag 17 mei VOLLEYBALTOERNOOI OP HET GRASVELD

"WIJ" speciaal - mei 1981

Kontaktorgaan van en voor de experimentele flatbewoners

Korrespondentie-adres:
Pernambucodreef 12,
Telefoon 615443,
10e jaargang nr. 1
mei 1981

Met dank aan iedereen, die door het schrijven van een artikel, zijn of haar medewerking heeft verleend aan het tot-stand-komen van deze speciale uitgave.

Bijzondere dank aan Henny voor het vele typewerk; voor dit nummer en voor al die voorgaande.

Samenstelling: Hans de Bouter
Lay-out: W.G. Molenaar

Inhoud (volgorde kan om lay-out-technische redenen door de drukker zijn gewijzigd):

- Toen was geluk nog heel gewoon ...
- De ervenis van ene Janssen, of tien jaar experimenteel wonen
- Centrale Groep 1971-1981
- Experientia Docet Stultos Woningtoewijzing bij experimentele flats in Overvecht.

Reakties van ex-bewoners:

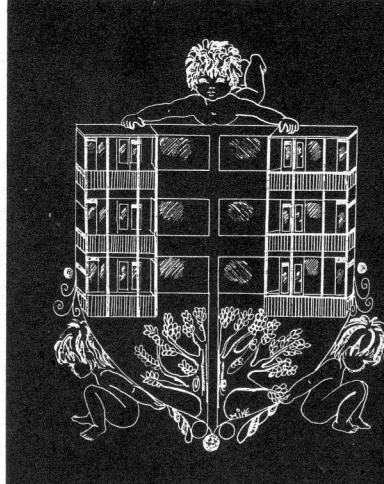
- Gemeenschappelijke hal,
  - . feesten
  - . diskussies
  - . kleine ruzies
- Experimenteel wonen - een terugblik
- Een beetje heimwee
- Intellektuelenghetto

En verder:

- 10 jaar "WIJ"
- Programma 16 mei
- Reakties van kinderen

En uit de oude doos:

- Ons kookhoekje
- Rinkel en Ronkel
- Bridgeprobleem

10 JAAR "WIJ"

Wanneer je ergens langere tijd woont of werkt, krijg je onwillekeurig de neiging om eens terug te kijken naar de afgelopen tijd.

Voor ons als bewoners van de experimentele flats zijn dat de laatste 10 jaar. In 10 jaar kan er veel veranderen, verbeteren of nog moeten gebeuren.

Velen van de huidige bewoners kunnen over die hele periode niet of nauwelijks meepraten. Zij wonen hier soms pas een paar maanden en kunnen zich bepaalde zaken niet of nauwelijks voorstellen. Daarom denk ik dat het aardig kan zijn om in dit nummer eens terug te blikken. Terugzien op wat er gebeurd is, meningen van huidige en ex-bewoners en een overzicht van de veranderingen in de afgelopen jaren.

Eén van die typische gebeurtenissen was de uitgifte van:
Het kontaktorgaan van en voor de Experimentele Flatbewoners.

Het eerste nummer kwam uit op 1 september 1971. De doelstelling was om alle bewoners, ook zij die niet regelmatig contact hadden met medebewoners, in te lichten over het wel en wee binnen onze flats.

Er werd een - wel zeer - oude stencilmachine aangeschaft en een paar pakken papier door een paar bewoners van Pernambuco I. Zo aktief waren ze in het begin, dat de krant (chauvinisme ten top) iedere maand uitkwam.

Al snel kwamen er een aantal vaste rubrieken in, zoals een bridge-probleem, een kookrubriek enz.

De kosten werden betaald door de advertentie-opbrengsten, zodat het krantje gratis bij iedereen in de brievenbus kwam. Zelfs was er de mogelijkheid om een "experimentje" te plaatsen voor het luttele bedrag van één kwartje.

Heeft "WIJ" nu een functie gehad in die 10 jaar? Voor mij een moeilijk te beantwoorden vraag. Gezien de vele reakties, denk ik van wel.

Wanneer we even het I.T.S.-rapport erbij halen, zien we dat in 1975 "WIJ" goed gelezen werd:

76 % van de bewoners las het altijd

14 % las het meestal

5 % las het soms

5 % las het niet.

In ieder geval is "WIJ" een naslagwerk geworden voor alles wat er in 10 jaar experimenteel wonen gebeurd is. Vooral de verslagen van de Centrale Groep geven een aardig evaluerend beeld. Hierover elders in dit nummer meer.

Voor mij is dit het laatste nummer van "WIJ". Ik denk dat het goed is om na zo'n lange tijd er mee te stoppen.

Op dit moment is nog niet bekend of er vrijwilligers zijn en zo ja wie, die de uitgave zullen gaan voortzetten. In elk geval wens ik deze mensen veel succes!

Hans de Bouter

De erfenis van ene Janssen of Tien jaar experimenteel wonen

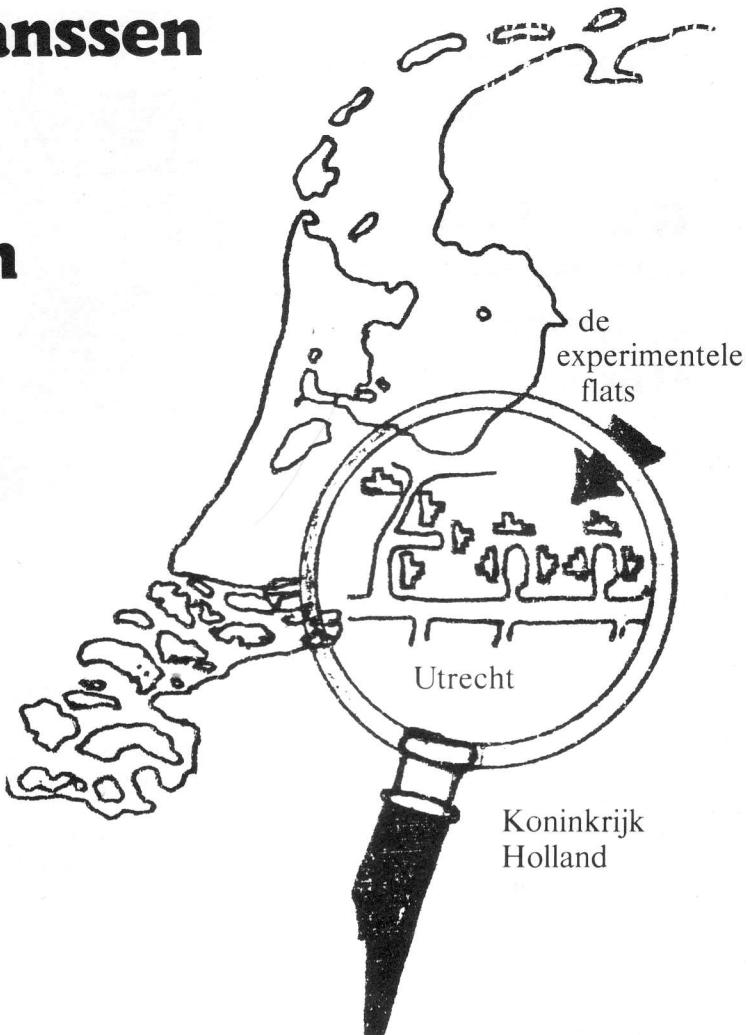
Hoe het begon . . .

1968 Aan 72 woningontwerpers werd door het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening het predicaat "Experimenteel" toegekend.

Eén van deze 72 ontwerpen, het als nummer 2 gerealiseerde ontwerp, was dat van de directeur van Bouwen Woningdienst te Utrecht.

Op 4 december 1968 diende de heer W.H.A.W.M. Janssen een schetsplan bij de gemeente Utrecht in voor de bouw van 168 etagewoningen. In dit schetsplan was nog niet de ons bekende "hal" opgenomen. De woningen zouden onderling verbonden zijn door een galerij.

1969 Op 10 juni 1969 werd het definitieve plan bij het college van B & W ingediend. Grote verandering was het afsluiten van de voorgevel, waardoor de z.g. "leefhal" ontstond. Overigens werd zowel in het schetsplan, als het definitieve plan uitgegaan van het feit dat de flats, in verband met "het opdoen van ervaringen" bij de gemeente in exploitatie diende te blijven.

Inmiddels was het juli 1969 geworden en gingen de stukken ter goedkeuring naar de gemeenteraad. En wat belangrijk was, de bouw- en exploitatiebegroting stond op papier, dus . . .

kwam er in augustus 1969 een eerste folder uit om het volk kond te doen van het heuglijke gebeuren. De huurprijzen zouden variëren van f 212,45 (3-kamerflat) tot f 230,95 (4-kamerflat).

1970 En toen Het Stadsblad van 4 november 1970: op pagina 2 een paginagrote advertentie voor de experimentele flats. Inmiddels varieerden de huurprijzen van f 275,— tot f 298,—. (Dat was dus al iets opgelopen in één jaar tijd!).

De gemeenteraad had overigens al zo'n moeite gehad met de oorspronkelijk vastgestelde huurprijzen. Het experiment moest immers voor iedereen haalbaar zijn.

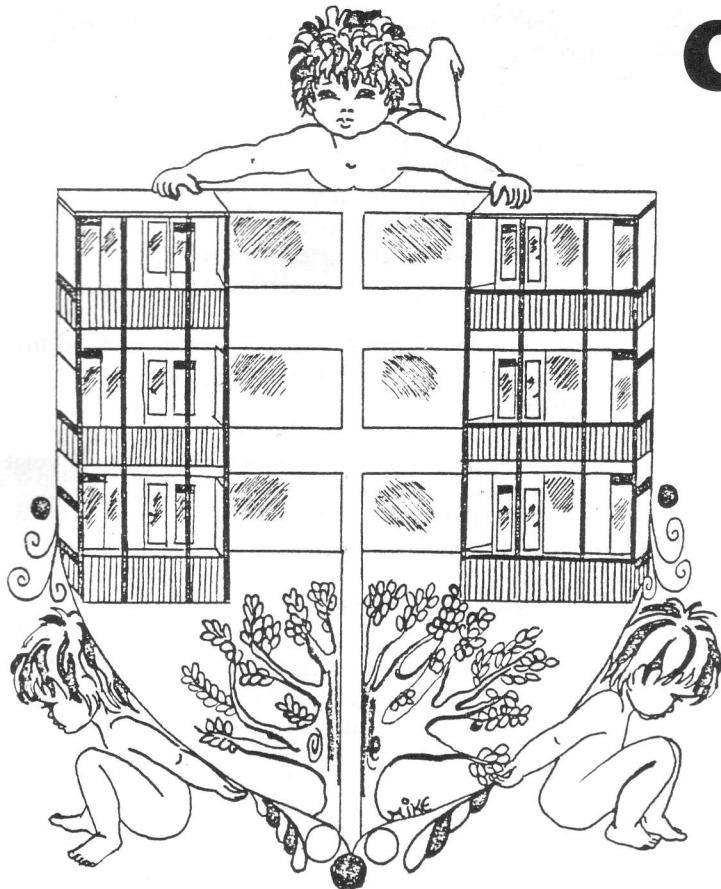
1971 Om precies 10 minuten over 10 kreeg schrijver dezes de sleutel uitgereikt van zijn flat. Anderhalve maand later dan was gepland, werden de eerste flats dus opgeleverd. "Vertraging door de selektieprocedure" heette dat. Of had de aannemer Albers - Abcoude misschien niet zo'n haast gehad?

1981 Nu 10 jaar later zitten we er nog steeds: Feest dus voor kinderen en ouders/ouderen. De huurprijs? Ach, ze variëren nog steeds: nu al zo rond de f 600,— . . .

Hans de Bouter

Centrale groep

1971 - 1981

Op maandagavond 6 september 1971 werd op de derde hal van Pernambuco I de eerste bijeenkomst gehouden van de contactpersonen van de reeds bewoonde gebouwen (Pernambuco I, II en III, Marowijne en Cayenne Rood en Blauw).

Dit was de openingsvergadering van de zo gedoopte "Centrale Groep".

Vele vergaderingen zouden hierop nog volgen. Veel acties zijn gevoerd en er werd ook het een en ander bereikt.

In onderstaand artikel wil ik proberen de afgelopen jaren de revue te laten passeren.

Om te beginnen, de doelstellingen van de Centrale Groep:

- 1 Het verzamelen en doorgeven van informatie betreffende activiteiten die in de diverse flatgebouwen gaande of gepland zijn.
- 2 Het centraal optreden bij gemeenschappelijke problemen, o.a. huurder/verhuurder-problemen, inspraak bij gemeentelijke diensten etc.
- 3 Mogelijke hulpverlening bij interne problemen tussen bewoners.
- 4 Optreden als kontaktorgaan ten opzichte van groepen van buiten, zoals bouw- en woningdienst, kommunikatiemedia, onderzoeksteams etc.

Na een eerste ruggespraak in de flats, bleken voornoemde doelstellingen een wijziging te moeten ondergaan: punt 3 kwam in het geheel te vervallen, terwijl de tekst van punt 4 gewijzigd werd in:

- 4 Het optreden als kontaktorgaan tussen bewoners enerzijds en groepen van buiten anderzijds, indien dit wenselijk wordt geacht.

Het zou een veel te uitgebreid verslag worden om alle onderwerpen, vragen, acties e.d. hier opnieuw te bespreken. Het blijft dus bij een greep uit alles wat ondernomen werd. Veel werd gerealiseerd, maar helaas niet alles. Wat dit laatste betreft, een eerste voorbeeld:

Op 23 september 1971 werd besloten een werkgroep in het leven te roepen, die een onderzoek zou instellen naar de problematiek van de verschillende huurkontrakten. Het doel was tot een aanvaardbaar koncept te komen, wat niet alleen voor onze flats zou gelden, maar ook stedelijk, of zelfs landelijk, een acceptabel huurkontract zou opleveren.

Jammer genoeg viel de werkgroep, mede door het vertrek van André Rosendaal, al snel uiteen.

Ook werd in november 1971 begonnen met besprekingen over de verwarming van de flats. Daar zijn we nu, anno 1981, nog steeds niet over uitgesproken!

Wel gerealiseerd in 1971 werd:

- het aanbrengen van een dranger op de tussendeur van de parterrehal;
- het loskoppelen van de halverlichting van de buitenverlichting in de Bo-Ex flats en één van de Julianafats;
- een eerste aanzet tot het inrichten van het park en de speelpaatsen; degenen die hiervoor een werkgroep vormden, waren Hans de Witte, Peter Suurmond en Christiaan van Nieuwenhuijzen.

We schrijven februari 1972 als de eerste hearing over de verkeerssituatie in Overvecht-Noord plaatsvindt. Nu nog is de Verkeersgroep Overvecht-Noord druk doende met deze problematiek, maar een oplossing zal nog wel enige tijd vergen.

In april 1972 gaan een aantal bewoners over tot het zelf schoonmaken van het trappenhuis.

Hoewel het woord trimmen nog niet zo populair was, startte op 9 april 1972 de eerste Interflat Tafeltennis Kompetitie. Fenna van Bennekom stelde hiervoor de teamindeling per flat vast.

In mei 1972 werden de namen van de experimentele flatgebouwen vereenvoudigd tot respectievelijk Sao Paulo I, II en III, Pernambuco I, II en III, Cayenne Rood en Blauw en Trinidad.

Inspraak bij nieuwe bewoning kwam inmiddels steeds vaker op de agenda van de Centrale Groep voor. Het zou echter nog wel even duren voordat hiervoor vaste regels kwamen.

Het schoffelen van het park deden we inmiddels zelf. De Gemeente stelde hiertoe materieel ter beschikking, zoals schoffels e.d. Ook de inrichting van de diverse speelpaatsen werd in mei 1972 een feit.

Dat niet iedereen gelukkig was met het park in z'n toenmalige vormgeving, bleek op 24 augustus 1972. Een aantal parterrebewoners maakte van de geboden gelegenheid gebruik hun grievens te uiten tegen het "ruige" plantsoen.

Eind 1972 komt van de heer Tramper (Bo-Ex) een voorstel tot verbetering van de ventilatie in de hal (aanvankelijk waren er slechts **twee** bovenraampjes per hal).

In oktober 1972 verscheen van de hand van Frits de Graaf een eerste voorstel voor een inspraakprocedure bij nieuwe bewoning.

Op een op 6 november 1972 gehouden bespreking met o.a. Mej. van Rijswijk (Utrechtsche Woningstichting nu SW 2000) kwam de inspraakprocedure van de grond, voor wat de flats van SW 2000 betreft.

In verband met de ontwerp-raadsvoordracht kwam de voetgangersbrug over de Carnegiedreeg weer ter sprake. Jammer, dat die er nooit is gekomen. Van de gemeente kregen we inmiddels wel bericht dat het door ons aangevraagde publicatiebord, op het winkelcentrum De Klop, geplaatst zou worden. Eveneens op verzoek van de Centrale Groep liet de SW 2000 in de flats prikborden aanbrengen.

In januari 1973 kwam ook bij Juliana de inspraakprocedure op gang, zij het in een andere vorm dan bij SW 2000.

Een "extra" uitgave van WIJ werd in april 1973 volgeschreven over de woningtoewijzing. Een "konzeptregeling", die vele jaren dienst zou doen, werd samengesteld. Overigens niet dan nadat er vele heftige diskussies aan vooraf waren gegaan, zodat een jaar later een en ander een feit werd.

Op verzoek van de Centrale Groep kwam er in oktober 1973 een proef met een glascontainer op het winkelcentrum.

Inmiddels was er ook een eerste besprekking met het I.T.S. geweest. Zij zouden, in opdracht van het Ministerie van Volksruiving, een onderzoek instellen. De Centrale Groep werd ingeschakeld voor dié vragen, die betrekking hadden op het functioneren van de Centrale Groep.

Ook hield de Centrale Groep de vinger op de pols bij diverse verhogingen van bijkomende kosten in de huurprijs.

Ook rioleringsproblemen kregen veel aandacht. In juli 1974 dachten we nog dat dit probleem opgelost was door de toegepaste verbeteringen; nu weten we wel beter!

En dan november 1974: begin van een langdurige en een ieder in zijn/haar ban houdende aktie over de definitieve huurvaststelling van de experimentele flats. In vele WIJ's staan de pagina's bol van aktie en informatie.

Jammer, dat het ons niet gelukt is onze terechte eis volledig ingewilligd te krijgen.

Er is trouwens nog wel iets wat de Centrale Groep niet gelukt is. Bij het doorlezen van al die verslagen van vergaderingen is er één onderwerp, dat al 10 jaar hoog genoteerd staat: "De Poep in het Park". Die ligt er nog steeds (niet van 10 jaar oud, maar toch . . .).

Een andere aktie waar de Centrale Groep, en dus de bewoners, zich voor heeft ingezet, is die tegen de bouw van de toenflats.

Ook de prullenbakken in het park zijn er gekomen. Het is inmiddels 1975. Rond deze tijd kwam het konseptrapport van het I.T.S. klaar.

In februari 1976 werd met de beide verhuurders wederom van gedachten gewisseld over diverse verhogingen van bijkomende kosten. Er werd onzerzijds bezwaar gemaakt tegen de zogenaamde fondsvorming.

Op 22 mei 1976 vierden we ons eerste lustrumfeest. Het bleek een groot succes te zijn, en dus goed voor herhaling.

April 1977. De huuraktie loopt nog steeds; het resultaat laat zich somber aanzien.

De hoge snelheden waarmee op de Amazonedreef gereden wordt, baart grote zorgen. Er wordt geïnformeerd naar de mogelijkheden van woonerven voor de Experimentele Flats. Begin 1977 nam Henk Grönloh, na 5 jaar trouwe dienst, afscheid van de Centrale Groep.

In verband met de toen nog steeds lopende huuraktie, werd het advokatenkollektief om raad gevraagd. Zij zagen voor ons geen mogelijkheden in een huuraktie.

Teneinde het park van verlichting te voorzien, ging er een brief naar de gemeente. Hierop kwam een positieve reactie.

In maart 1978 werden besprekingen gevoerd in verband met het achterlaten van de woning bij verhuizing. Wat was nu wèl en wat niet toegestaan?

Ook de verschillen in deze tussen SW 2000 en Juliana werden doorgesproken. Mei 1978. De huuraktie is ten einde. Er volgt een betalingsregeling voor de ontstane achterstand.

Toen in juni 1978 de huren van Juliana en SW 2000 naast elkaar werden gelegd, vielen er nogal wat verschillen te constateren.

Hierover werd met de verhuurders gesproken, hetgeen tot verbetering leidde.

John Barendrecht schreef inmiddels zijn rapport over verhuur van de experimentele woningen. Gevolg was een uitgebreide diskussie over inspraak. De meeste bewoners wilden de bestaande toestand handhaven. Het bestuur van de SW 2000 voelde hier echter niets voor.

Omdat het bestuur kennelijk geen rekening wenste te houden met de mening van een meerderheid van de bewoners, besloot ik uit de Centrale Groep te stappen omdat een samenwerking op die basis me moeilijk uitvoerbaar leek. Het was inmiddels 27 maart 1979.

Vragen over isolatie, geisers, vloerbedekking, hal en aanrechten zijn bij SW 2000 kennelijk blijven liggen. Margreet Gepkens neemt een en ander op met de SW 2000.

Carlo Obispo noemt in de vergadering van 27 september 1979 de "matheid" van de bewoners. Is iedereen ingeslapen? Drijft de "oude garde" teveel op ervaringen uit de beginperiode?

Inmiddels heeft Juliana f 100,— kontraktkosten ingevoerd bij zowel doorverhuizing als nieuwe bewoning.

Bert de Gilde stort zich inmiddels in de papierwinkel om een inzicht in de stookkosten te krijgen. De opgave klopt wel, al blijft het vreemd dat de winsten van de Pegasus terugvloeien in de gemeentekas.

Voor wat de aanrechten betreft, schreef Annemiek Fermont een brief naar de SW 2000. Het resultaat vinden we nu in onze keukens.

De geisers moeten echter nog even mee.

Op 9 september 1980 komen er weer vragen over verkeersdrempels. Het woonerf-idee leeft nog steeds.

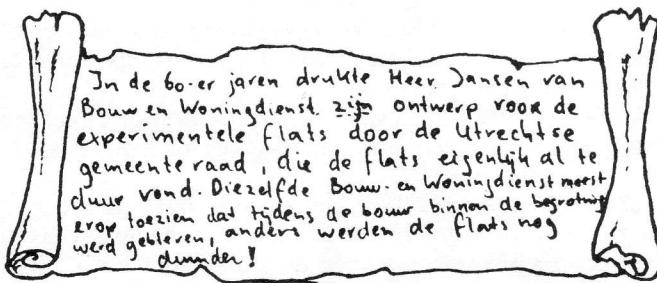
De verkeersgroep werkt ook nog steeds, maar door de trage gang van zaken bij de gemeente, is een oplossing nog niet daar.

Inmiddels is besloten het 10-jarig bestaan met de nodige luister te vieren. Het wordt groots aangepakt en beloofd — als het weer tenminste een beetje wil meewerken — een succes te worden.

Tot zover een mengeling van gegevens, een greep uit het vele werk dat de Centrale Groep in de afgelopen 10 jaar heeft gedaan.

En dit alles vóór en dóór de bewoners!

Hans de Bouter

EXPERIENTIA DOCET STULTOS

"Door ondervinding worden zelfs dwazen wijs" is de vertaling van deze gevleugelde uitspraak.

Wij hebben ons toch maar mooi laten gebruiken voor deze proefondervindelijke benadering van het huisvesten van mensen.

Of waren alle betrokkenen bij dit sociale volkshuisvestingsproject inderdaad dwaas en hoopten zij er door ondervinding zelfs wijs van te worden. Nou ja zeg, waar hebben wij het over. Wat een onzin!

Maar toch, een kern van waarheid is aanwezig, denk ik dat een aantal lezers zullen zeggen. Proefondervindelijk wijs worden is iets voor een laboratorium. Zij gebruiken daar ook proefapen. Vandaar natuurlijk de in het jaar 1972 veel gebruikte benaming "De Apenrots" voor 183 woningen in Overvecht.

Op het gevaar af, dat ik een loopje neem met de inmiddels gevestigde orde voor experimentele woningbouw stel ik na 10 jaar vast dat alle betrokkenen, dus ook ikke, nog steeds dwaas zijn.

Nu even serieus. Wat was de bedoeling van de instelling van het predicaat "experimenteel". Natuurlijk, u raadt het al, vrij vertaald was dat "het doorbreken van eenotonigheid in de bouwmassa's en proefondervindelijk vaststellen of het ontwerp of delen van het ontwerp in de toekomst in de woningbouw toepasbaar zouden zijn".

Teveel is, zeker voor 183 Utrechtse woningen, de nadruk gelegd op het wonen als een belevenis. Te weinig is de nadruk gelegd op het proefondervindelijk gebruiken van de bouwvorm en de konstructies. Dat laatste is zeker jammer.

Zolang de bewoners van experimenteel gebouwde flats zich nog "experimentele flatbewoners" noemen, lijkt het of de bewoners inderdaad die dwazen zijn. Het toch elitaire karakter van de bewoners en dat speciaal gericht op het gemiddelde op-leidingsniveau, doet mij vermoeden dat zij ervoor passen het proefapje in het laboratorium te zijn. Ik denk dan ook, dat speciaal deze woonvorm is aangeslagen bij een bepaalde groep in onze samenleving. Bij deze groep was het hanteren van de woonvorm een uitdaging. Ik waag het te betwijfelen, zonder dat het proefondervindelijk is aangetoond, dat ook voor de brede massa van woningvragers de 183 Utrechtse woningen een voorbeeld zijn. Daarmee wil ik niet gezegd of gedacht hebben dat schrijver meent dat de gevleugelde uitspraak "Experientia Docet Stultos" op hem van toepassing is.

Utrecht, 28 april 1981
N.W. Tramper

Gemeenschappelijke Hal

feesten discussies kleine ruzies . . .

Elkde dag rijdt ik langs Overvecht naar Maarssen toe. En een enkele keer, in een bui van zwartgalligheid, maak ik een omweg om even stil te blijven staan bij die merkwaardige flats aan de Pernambucodreef. Zes jaar geleden pakten we onze biezen. Toen vonden we dat een dramatisch moment. Nu, als de emoties rond het afscheid van de mensen waarmee je een paar jaar lang lief en leed – in ons geval het laatste duidelijk het meest – hebt gedeeld, al lang niet meer zijn terug te halen, hebben we het over "vluchten", over "ervoor zorgen dat je er niet helemaal onderdoor ging".

Nee, we kunnen niet zeggen dat het wonen in de experimentele flats tot de meest gelukzalige momenten uit ons bestaan moeten worden gerekend. Alhoewel het er in het begin heel anders uitzag. De krankzinnige feesten die spontaan ontstonden, de heftige discussies over god- weet-wat, de kleine ruzies, de gezamenlijke maaltijden. Ik ontleende daaraan een gevoel van verbondenheid, van "ergens bij horen", de comfortabele onderdompeling in de groep.

Dat was het eerste jaar. Maar daarna gingen de zaken fout. De oorzaken hadden niets met de flat en de etage waarop wij woonden, te maken. Ze hadden wel zeer duidelijk hun invloed op de manier waarop wij met onze medebewoners omgingen en uiteraard ook met de manier waarop onze medebewoners met ons omgingen. Ziekte van het kind, een krant die over de

kop ging, het gevoel dat jouw zekerheden schijnzekerheden waren en alles om je heen in gruzelementen valt. De reactie was navenant. Daar hebben we geleerd dat solidariteit in feesten en gezelligheid een slechte voedingsbodem heeft. Dat verbondenheid niet is het kiezen voor de een en tegen de ander en dat verbondenheid ook niet is jezelf terugtrekken omdat het lijkt alsof er geen begrip bestaat. Want schijn bedriegt.

We zijn nu zes jaar verder en, zoals gezegd, we kunnen terugkijken zonder rancunes en zonder al te grote reserves. We zouden die tijd niet over willen doen. Maar daarvoor ligt de oorzaak niet alleen bij de flatetage en de bewoners daarvan. Een gemeenschap, denken we dan maar, wordt niet bij elkaar gehouden door sherry en pils, maar door mensen die aan de ontwikkeling van die gemeenschap een hoge prioriteit toekennen. En die ontwikkeling loopt langs de weg van geleidelijkheid en niet via de bij ons toen zo gebruikelijke charmante overrompeling. We zijn te hard van stapel gelopen.

Wat hebben we er nu aan overgehouden? Toch heel wat, vinden we. Het lijkt met het voorgaande in tegenspraak, maar onze behoefte om ons bestaan met anderen te delen, onze weerstand tegen het isolerende effect van de eengezinswoningen, het zijn zaken die alleen maar zijn toegenomen. Wat we in de experimentele flats hebben geleerd is, dat het mogelijk moet zijn om andere samenlevingsvormen te bedenken, waarin je niet al te zeer afhankelijk bent van de willekeur in de keuze van je medebewoners, waarin van het begin af aan al een-duidigheid bestaat over de wijze waarop je die samenlevingsvorm inhoud wilt geven.

Een beter bestaan, niet alleen voor onszelf maar ook voor anderen, in een leefwijze waarin iedereen evenveel kansen heeft, daaraan werken we nu. Zonder onze ervaringen in de experimentele flats zouden we lang zo ver niet zijn.

Wim Scheurer

Toen was geluk nog heel gewoon . . .

Dit liedje van Koot en Bie wil me de hele dag maar niet uit m'n hoofd, en daarom leek het me wel voor de hand liggen en eigenlijk ook wel toepasselijk, om dit boven dit artikel te plaatsen.

Een artikel voor het laatste WIJ-nummer – althans door ons uitgebracht – roept toch wel wat nostalgische emoties op.

En wist ik nou maar niets van de verdere inhoud van dit nummer, dan was het allemaal misschien niet zo moeilijk. Dan zou ik in alle oprechtheid kunnen zeggen dat:

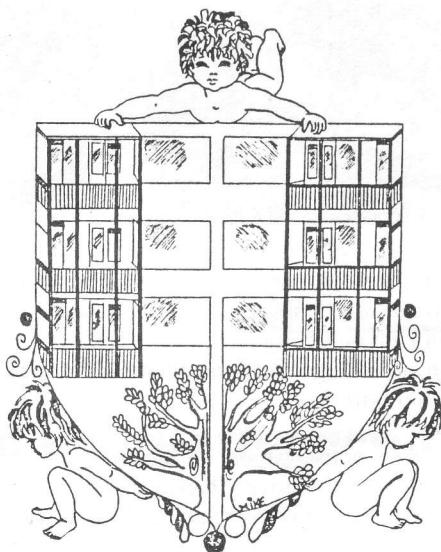
- we deze 10 jaar als een belangrijke ervaring zien,
- als we op het Wittevrouwensingel waren blijven wonen, we misschien wel heel anders zouden leven,
- we de sociale kontakten niet meer graag zouden missen,
- en, dat we toch eigenlijk ook wel eens een ruim huis met een tuin zouden willen . . .

Want dàt is natuurlijk wèl de keerzijde van de medaille. Het gebrek aan privacy. De toch wel tamelijke gehorigheid.

Maar komaan, nu even de positieve zaken. Ik ga ze niet allemaal opschrijven. In de diverse artikelen in dit nummer komen ze allemaal aan bod en een ieder zal ze weer met wat andere punten kunnen aanvullen.

Toen deze week ons konijn zomaar en totaal onverwacht, we hadden 'm nog niet zolang en wisten van niets, een jong kreeg en onze dochter Ilona pijlsnel wegrendende naar benedenburen en buren hier op de hal om dit heugelijke feit even te kunnen uitbazuinen, dacht ik: ja, dat is nu precies wat het wonen hier, ondanks toch ook minder positieve ervaringen, zo leuk maakt. Héél even je plezier met een ander te kunnen delen, gewoon even bons op de deur: "hé, hoor es even, heb je het al gehoord . . .?"

Dat kan toch maar en niemand vindt het gek.

Toen we hier pas woonden, werd onze dochter, toen net 3 jaar, erg ziek en moest hals-over-kop naar het ziekenhuis. Van alle kanten werd aangeboden mee te gaan, het andere kind op te vangen enz. enz.

Een paar jaar later viel Martin, zoonlief, eens zodanig op het schoolplein, dat men besloot hem thuis te brengen. Maar ik was er op dat moment niet. Toen ik uiteindelijk wel thuis kwam – ik wist toen van niets – bleken er 3 medebewoners met Martin naar het ziekenhuis te zijn, alwaar een hersenschudding gekonstateerd werd.

Op zulke momenten word je warm van binnen en vergeet verder irritaties over futileiten, die in wezen toch onbelangrijk zijn.

Zie hier, wat mijmeringen, waar ik eindeloos op zou kunnen voortborduren. Maar woningbouwvereniging Wonen 2000 heeft aangeboden de kosten van dit jubileumnummer voor haar rekening te nemen, waarvoor we zeer erkentelijk zijn, en daarom zet ik er nu een punt achter, om dit exemplaar nog een beetje binnen de perken van het budget te houden.

Ik wens iedereen een hele fijne dag toe de 16e, en nog veel (woon)plezier!

Henny de Bouter

Een beetje heimwee

Net verhuisd naar een flat in de tien-hoogbouw, maakten we kennis met de eksperimentele flats. Een aantal vrienden en kennissen gingen er wonen.

Na nog meer kontakt met deze flats, door de oprichting van een peutercreche, lieten we ons inschrijven. Na een paar maanden kregen we een vierkamerflat toegeewezen. Toen we er gingen wonen, hadden we een kind. Na anderhalf jaar kwam daar een tweede bij.

Een van de belangrijkste redenen om in de eksperimentele flats te gaan wonen was het gemis aan kontakt in de hoogbouw, zowel wat ons als wat de kinderen betrof. Vooral voor de kinderen moest dat kontakt altijd echt buitenshuis gezocht worden.

Het wonen in de eksperimentele flats was, zeker in het begin, een verademing. Er woonden jonge en oudere mensen, echtparen met en zonder kinderen en alleenstaanden in onze flat. Vooral het sociale kontakt was erg plezierig. De hele opzet van de flat, lekker open en ruim, gaf een minder opgesloten gevoel dan de tien-hoogflat. De omgeving buiten droeg daar zeker toe

bij. Van de hal werd goed gebruik gemaakt; overdag door de kinderen, die met elkaar, dan hier, dan daar, speelden. 's Middags werd er vaak gezamenlijk gegeten. 's Avonds door de volwassenen. Er werd geping-pong, een kaartje gelegd, en eindeloos gesproken. De hal was ideaal om te feesten en is hier ook vaak voor gebruikt.

Er waren ook wel nadelen natuurlijk: De inspraakprocedure voor toelating van nieuwe bewoners liep bijvoorbeeld niet altijd vlekkeloos. Eén van de dingen, die we op den duur als erg vervelend ervaren hebben, was de gehorigheid, vooral verticaal. Ook binnenhuis was er weinig gelegenheid tot echte privacy. Dit zal ongetwijfeld niet voor iedereen zwaar wegen, maar voor ons was dit toch een van de redenen om na verloop van tijd te verhuizen. Wat meer ruimte en vooral een tuin was een andere reden. Na twee en een half jaar eksperimentele flat, zijn we verhuisd naar een huis met een tuin. We hadden er toen in totaal tien jaar flat "opzitten".

Ondanks de troubles die er wel eens waren met de buren, je zat per slot van rekening toch kort op elkaar en je gebruikte samen de hal, denk ik, nu ruim vijf jaar later, nog wel eens met een beetje heimwee terug aan de tijd in de eksperimentele flat.

Els Koenen
Nú Tuindorp
Vroeger Sao Paulodreef 9

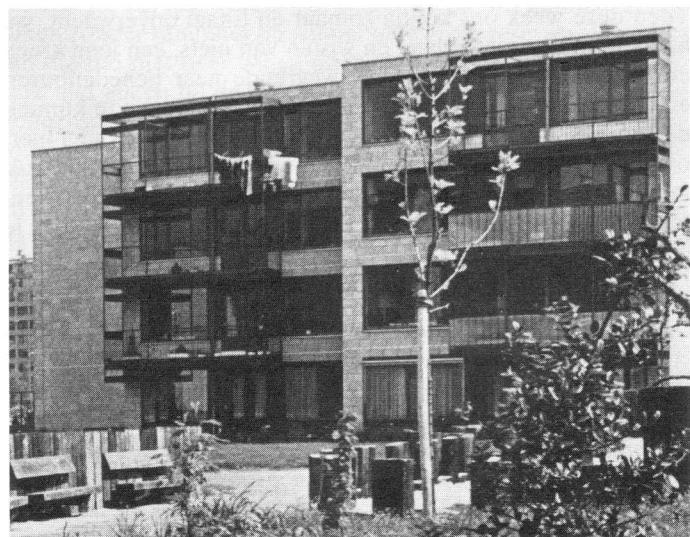
INTELLEKTUELENGHETTO

't Was een soort voortzetting van je studentenleven-op-kamers, maar dan met meer kamers en eigen keuken/douche. Want je voordeur stond altijd open en de drank was veelal geleend. Ik zie nog op een late zondagochtend of een vroege zondagmiddag een hele schare kinderen, waaronder enige Salverdaatjes, belangstellend rond ons bed staan, terwijl we de sterren van de hemel vreeën. Of die LP's die op zekere dag als een soort hinkelpad door de kamer lagen opgesteld, terwijl de hoezen tussen de c.v. en de buitenmuur hingen. We hebben eens elkaar dagenlang de schuld gegeven van die enorme stank die er in het trappenhuis hing, en die – toen het echt te gek werd en er een opsporingsbrigade gevormd was – bleek op te stijgen uit een overdreven kist met franse kaasjes, waarmee deze of gene ons via de post had willen verrassen. De mussen vielen van het dak in die tijd, dus werd er besloten bij maanlicht in de Maarseveense plassen te gaan zwemmen en aldaar de nog in redelijke staat verkerende kaasjes met zoveel mogelijk tiepes te nuttigen.

Het "dat we dat niet vaker doen" verstomde de volgende dag al snel toen bleek dat we er allemaal anders uitzag dan normaal.

De Maarseveense muggen hadden genadeloos toegeslagen. Ruzie hadden we ook. Want, hoezo parkietenveertjes onder onze boekenkast, terwijl buurmans' parkiet pleitte was en wij in het bezit van twee poezen waren, en . . . hoezo kras op onze lievelings-LP, terwijl die nooit was uitgeleend.

We hebben 't wel gemist: 't ---, heb-je-even, kun-je-misschien, ---, zullen-we---?

Maar ach, nu wonen we in een dorp. Onze voordeur (omstreeks 1820 met de hand gemaakt) is nu ook nooit op slot en de babyfoon gaat gewoon naar de buurvrouw. En 't stinkt hier naar gier en de palingrokerij, in plaats van naar de barbecue van de benedenburen.

Betty Lamers en Bas Linders
Vollenhove (Overijssel)
Ex-bewoners Sao Paulodreef 14

Experimenteel wonen – een terugblik

Ik herinner me nog als de dag van gisteren hoe blij we (Irene – mijn vrouw – en ik) waren, toen we, nu alweer 10 jaar geleden, bericht ontvingen, dat we waren uitgekozen voor een experimentele flat. We hadden net een eengezinswoning gehuurd in Vianen, die we onmiddellijk weer hebben opgezegd.

Ik heb daar nooit één moment spijt van gehad.

Wat was er dan zo leuk aan die flat? Buitenstaanders dachten het altijd wel te weten:

- "Jullie hebben zeker minstens elke week een groot feest?"
Inderdaad, vooral in de beginperiode was er elke maand wel een feest; en daar waren dikwijls zeer goede bij.
- "Jullie gaan vast wel eens met "een ander" naar bed". 't Is waar, in de flats heerste daaromtrent een iets andere moraal dan in de wijken erom heen. Men noemde de flats dan ook "communeflats".
- "Jullie zorgen zeker om de beurt voor de kinderen, lenen allerlei dingen van elkaar, knappen klusjes voor elkaar op". En ook dat was waar. Vooral het op elkaar kinderen passen was een zeer praktisch voordeel van de flats.

Maar of dit nou dé redenen waren waarom het zo leuk was, vraag ik me af. Dingen, die belangrijk waren, waren vooral het vrijuit bij elkaar over de vloer lopen; het onverwacht soms tot diep in de nacht over een glas wijn met elkaar zitten praten; het als het zo uitkwam, in elkaar zetten van een gezamenlijk dinetje of barbecue; het spontaan organiseren van een fiestocht of sleeppartij; het plotseling met elkaar naar de film, de kroeg of een jazz-festival gaan.

In doorsnee geldt: men was gezellig, aardig en belangstellend voor elkaar. We leefden mee met elkaar's wel (jarig zijn, een nieuwe baan krijgen, de geboorte van een kind), en elkaar's wee (autopech, ziek worden en – wat helaas ook veel voorkwam – scheiden). Kortom: men gaf een beetje om elkaar.

Ik heb deze vorm van wonen zo leren appreciëren, dat wij samen met acht andere vrienden, en hun kinderen, vorig jaar een eigen experimentele pand in Nieuwegein hebben laten bouwen, gebaseerd op hetzelfde idee: vijf eengezinswoningen gegroepeerd rondom een centrale huiskamer (plus bovenbouw: een centrale keuken, doka, hobbyruimte, studiekluis etc.).

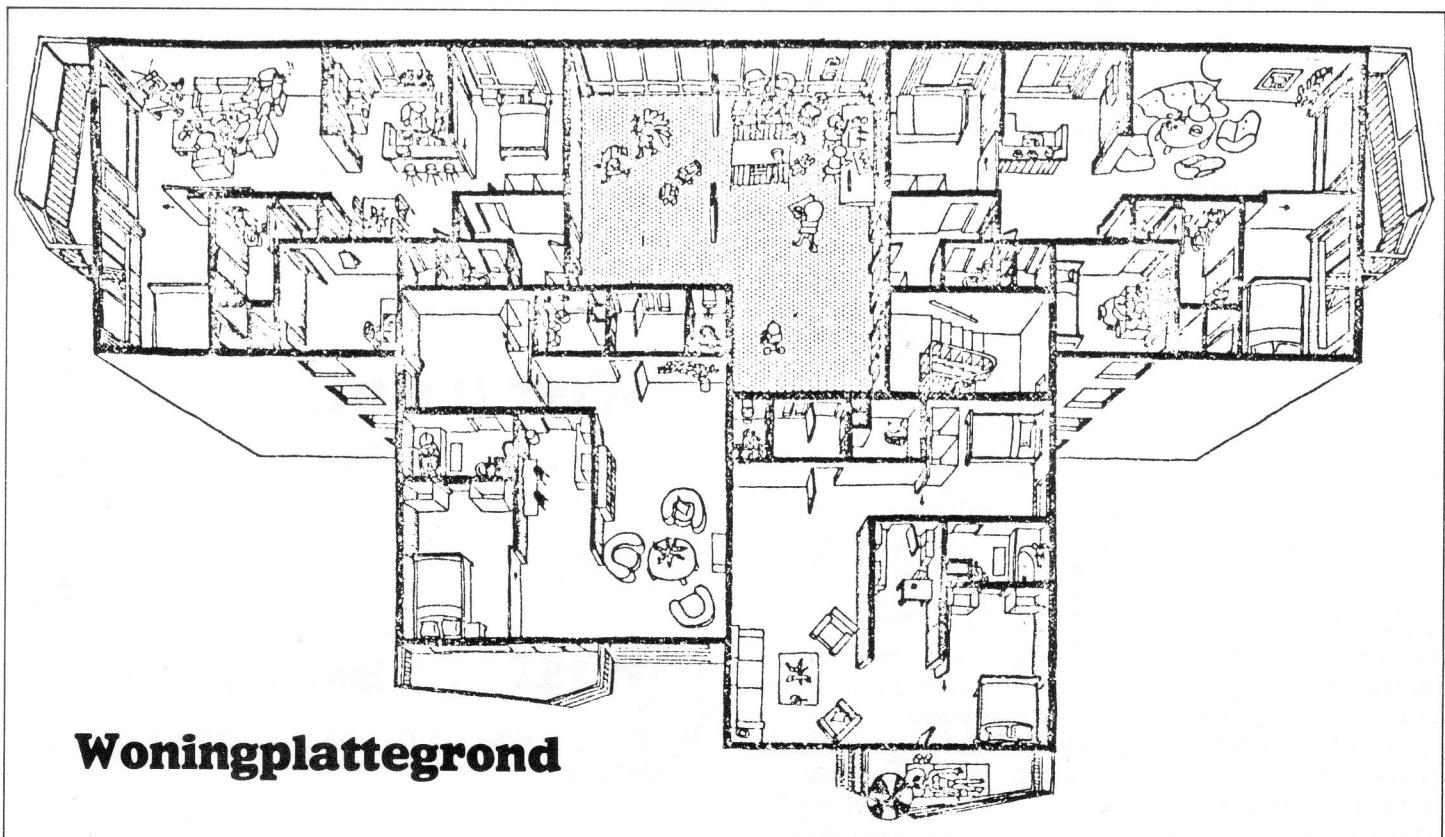
Toch één maar; terwijl ik dit omschrijf, realiseer ik me, dat ik vooral herinneringen ophaal uit de beginjaren. Langzamerhand vond ik het helaas toch minder leuk worden. Dat zal wel voor een groot deel aan mezelf liggen: je wordt ouder, en denkt het allemaal al gezien te hebben. Bovendien, als je eenmaal het plan hebt opgevat om te vertrekken (zo'n vier jaar geleden), word je kritischer.

Niettemin waren er ook andere oorzaken: het voortdurend en in steeds sneller tempo wisselen van bewoners: het toenemend aantal mensen, dat op de flats afkwam, niet vanwege het experimentele karakter, maar omdat men een woning wilde hebben; het – wellicht mede daardoor – meer en meer verwaarlozen van de gemeenschappelijke ruimten, tuinen e.d.

Ik zeg dit niet om een kat na te geven, maar omdat het me zorg baart. Want ik draag de flats nog altijd een zeer goed hart toe.

Ik had er een goede tijd.

Joop Swieringa

Woningtoewijzing bij experimentele flats in Overvecht

We leven nu niet bepaald in een tijd dat de woningen voor het opscheppen liggen.

Wat er aan woningen is, moet uiterst zorgvuldig worden verdeeld.

De gang van zaken bij de toewijzing van de experimentele flats in de Utrechtse wijk Overvecht is in dit verband nogal uitzonderlijk.

Leven in hallen

Het experimentele van de flats zit in:

- de mogelijkheid om door middel van schuifwanden de indeling van de woningen naar behoefte aan te passen aan de eisen die de bewoners stellen
- de ongebruikelijke rangschikking van de woningen
- het per etage, tussen elke vier wooneenheden, inpassen van een gemeenschappelijke ruimte.

Welnu, die gemeenschappelijke hallen zijn het belangrijkste kenmerk van de flats geworden. Zij dwingen de bewoners van de vier omliggende woningen in feite tot omgaan met elkaar. Er gebeurt van alles: van feestviering tot vogels houden, van samen eten tot het organiseren van een crèche.

In de hallen speelt zich een groot deel van het sociale leven van de bewoners af.

Nieuwe bewoners

Hoe gaat het nu als mensen vertrekken en er nieuwe bewoners moeten komen?

De flats worden beheerd door de Stichting Wonen 2000 en Woningbouwvereniging "Prinses Juliana".

Bij "Juliana" verloopt de toewijzingsprocedure weer anders dan bij Wonen 2000 en bij beide wijkt de procedure af van de normale gang van zaken.

Bij "Prinses Juliana" wordt wel zoveel mogelijk rekening gehouden met de voorkeuren van de oude bewoners, maar kiest de kandidaat zelf uit.

Er wordt hierbij uitgegaan van een profiel van de nieuwe halbewoners dat de achterblijvende bewoners opstellen. De uitgekozen kandidaat maakt met de bewoners kennis en bepaalt vervolgens of hij de vrijgekomen flat aanvaardt.

Iets anders gaat het bij de Stichting Wonen 2000, waar de bewoners uit kaartenbakken één of meer kandidaten kiezen.

In de procedure waarbij van één kandidaat wordt uitgegaan, worden de voorkeuren van de zittende bewoners getoetst aan de gegevens op de kaart. De aldus uitverkoren bewoner kan dan zijn flat aanvaarden.

De andere procedure houdt in dat de zittende bewoners gesprekken voeren met een aantal uit de kaartenbakken geselecteerde kandidaten, waarna er één wordt gekozen.

De eerste procedure heeft als nadeel dat de achtergebleven bewoners niets weten van de motieven van de kandidaat, behalve wat eventueel op de kaart staat. Het kan wel zijn dat deze alleen maar de kans heeft gegrepen om aan een woning te

komen en meent zich aan het groepsgebeuren te kunnen onttrekken.

De tweede procedure geeft wel meer inzicht, maar maakt dat de kandidaten zich voelen als sollicitanten voor een felbegeerde functie, die elkaar moeten beconcurreren.

De werkwijze van "Prinses Juliana" verschilt dus wel van die van Wonen 2000. De bewoners hebben inspraak, maar niet zo vergaand. De kandidaten genieten meer bescherming.

De bij Wonen 2000 gevoldge werkwijzen zijn democratischer naar de zittende bewoners toe, maar maken de kandidaten wel erg afhankelijk van de zittende bewoners. Overigens worden bij beide corporaties criteria als urgentie en wachttijd gehanteerd.

Luxe

Desgevraagd geeft Stichting Wonen 2000 toe, dat de situatie in de experimentele flats eigenlijk niet past in deze tijd van schreeuwende woningnood. Het is een luxe die Nederland zich (nog) niet kan permitteren.

Maar om het experimentele karakter van de halwoningen tot zijn recht te laten komen, zijn dergelijke toewijzingsprocedures noodzakelijk.

Volgens Wonen 2000 zou directe invloed van bewoners op toewijzing pas kunnen in de welhaast utopische situatie dat er overal voldoende woonruimte is voor alle bevolkingsgroepen ...

Enfin, we gaan er maar vanuit dat de woonruimteverdeling voorlopig nog een vraagstuk van de eerste orde blijft en dat de experimentele flats nog wel even uitzonderingen zullen zijn.

Uit: Woningraad no. 4 – 28 febr. 1981

Wist u dat. . . .

"WIJ" de afgelopen jaren kon verschijnen, mede door de steun van advertenties van de winkeliers van Winkelcentrum De Klop?

Dank dank dank,

Wist u dat. . . .

Dit lustrumjaar ook het vernieuwen van de geisers op het programma staat?

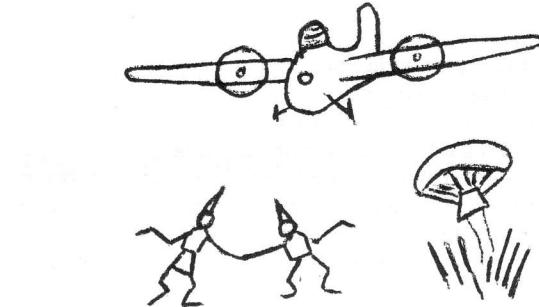
Verhaal voor de Kinderen

Rinkel en Ronkel en de vliegmachine

Er waren eens twee kabouter. De een heette Rinkel en de ander Ronkel. Ze gingen naar de kabouter school en hadden een kabouterpapa en mama en kabouterzusjes en broertjes. Maar als je nu denkt dat ze het op de kabouter school leuk vonden, dan heb je je lelijk vergist. De meesters en juffrouws op de kabouter school waren erg streng en Rinkel en Ronkel moesten dan ook vaak op de gang staan.

Toen ze op een woensdagmorgen weer twee uur op de gang moesten staan, werd het hun dan ook te bar. En diezelfde middag nog kwamen ze bij elkaar om te bespreken wat ze konden doen om van die nare school af te komen. Ik ga geen dag meer naar school, zei Ronkel. Ik ook niet, laten we weglopen. Ach, maar kabouterjes hebben zulke korte beenjes, dat ze niet zo vlug vooruit komen. Ik weet wat, riep Rinkel, laten we een vliegmachine bouwen. Ja, dat is een goed idee, wij hebben nog wel een motor en er is hout genoeg in het bos.

Al gauw waren ze, op een open plek in het bos, druk bezig. Na een paar dagen hard werken was het klaar. Ze besloten om om

tien uur 's avonds weg te gaan. Waarheen wisten ze nog niet als ze maar ver van die rotschool af waren. Om precies 2 minuten voor 10 kwam er een rood kabouterbeentje uit het raam en in een andere paddestoel een groen kabouterbeentje. Ze stapten in en Rinkel startte de motor en daar gingen ze. Maar na een paar uur vliegen begon de motor een raar geluid te maken. Wat is dat, zei Rinkel angstig. De motor staat in brand, vlug springen! gilde Rinkel. En daar sprongen ze allebei. Ronkel bleef met zijn rode puntflapschoenen in een boom hangen, maar Rinkel haalde hem er vlug uit. Kijk, daar zijn lichtjes, laten we daar naar toe gaan. En moeizaam strompelden de twee arme kabouterjes verder. Het was koud, want het was gaan regenen. Oh, waren we maar nooit weggelopen, waren we maar weer op die veilige school, klaagden ze alletwee.

Eindelijk kwamen ze bij een mooie rode paddestoel aan. Laten we hier aankloppen, zei Rinkel. Er deed een knappe oude kabouter open. Hij zag er prachtig uit met zijn modieuze puntflapschoenen en gouden pak. Wel, wel, twee lieve kabouterjes nog zo laat op? We . . . we . . . zijn ver . . . ver . . . dwaal . . . verdwaald, stotterde Ronkel, we komen uit Berkendam, we zijn hier met een vliegtuig gekomen, maar de motor vloog in brand. Mogen we hier alstublieft slapen? Maar natuurlijk, zei de aardige kabouter en ik breng jullie morgen weer naar huis. Ze kregen eerst een kopje koffie, gemaakt van vuil afwaswater (dat is de gewoonte bij de kabouter) en gingen toen slapen.

De volgende morgen bracht de kabouter ze weer naar huis en ze waren dolblij weer thuis te zijn. Maar ze hadden toch wel wat geleerd, ze liepen voortaan nooit meer weg en hoefden nooit meer op de gang te staan.

EINDE

Els Sprangers – was toen 13 jaar

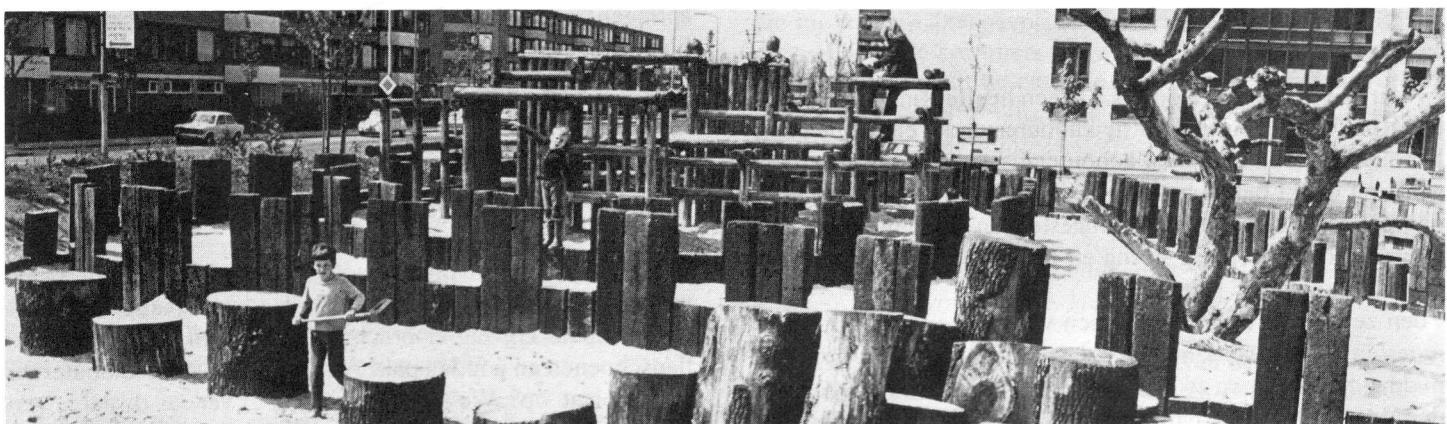

Ik ben Kim
Ik vind het erg leuk in de flat.
maar de lift gaat zo langzaam.
Ik vind dat wij leukste hal hebben.
Want onze hal gaat met elkaar op vakantie.
Dat komt om dat wij de meeste kinderen hebben op de
hal hebben. Ik vind het ook erg leuk dat ton de zeeuw
een flipper-kast heeft.
We dus de mensen van cayenne – blauw moeten weer
aan de tuin gaan werken want daar

wort vogens mij niks aan gedaan. Ik weet nog wat spelletjes voor het flat feest.
nog wat over de tuin vroeger groeide er allemaal kruiden. als het paassen is gaat onze hal haast altijd eieren verstoppen. dat kunnen anderen hallen ook doen.
van kim hyugen

Wonen in de Experimentele flat

Ik ben mariëlle de hosson en ik woon op de Cayenne-dreef 41.
Toen ik 5 jaar was ging ik in de Experimenteleflat wonen. en nu ben ik 10 jaar. Dus woon ik er al 5 jaar.
Je verveelt je er bijna nooit. Op de hal kan je fietsen en spelen. Je kan er ook feesten geven, bijvoorbeeld verjaardagsfeestje of een klasseavond.
Ik vind het ook leuk in de omgeving in het park met allemaal speeltuintjes en ook het pirebadje als het erg warm is.
We gaan soms ook met de hele hal wat doen bijvoorbeeld met Kerstmis. Dan eten we soms een Kerstontbijt. Of gaan we met de hele hal picknicken.

flats
hallo ik ben mack kamphuis cayenne blauw 43.
ik woon er al 4½ jaar.
ik vind de flats erg leuk, voral de halo en het park.
ik vind dat het park erg op kinderen gemaakt is. maar ik
zou het fijn vinden als de carnegiedreef weg was. maar ik

vind de balke toestanden erg leuk.
ik speel graag op de hal.
en dan doe ik vanalis zoals verstoppertje + tikertje +
fietsen – tekken.
daaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaag

Ik ben Nina Huygen.
Ik woon op de Cayennedreef 42. Op Cayenne blauw.
Twee weken nadat onze flat klaar was, werd ik geboren.
Ik was het eerste kind dat geboren werd in onze flat.
Ik woon hier al vanaf mijn geboorte.
Het leuke wat ik van de flats vind ik dat er elk jaar flat feest is.
En wat ik ook leuk vind is dat er elk jaar sinterklaas gevied word.
IK zou het jammer vinden als het niet meer gebeurd.
Ook al geloof ik er niet meer in,
Ook op onze verdieping is het er leuk.
Wij hebben een goeie hal regeling.
Elke dag maken twee mensen de hal schoon.
We hebben een schoolbord en schooltafeltjes.
Op zondag eten de volwassenen met elkaar op de hal.
Op Maandag eten de kinderen met elkaar op de hal.

Als er iets besproken moet worden houden we een vergadering met elkaar.

IK vind het leuk dat in de buurt een zandbak en een fort is.
O ja, er is ook een klimboom en een pirebad.
En het is voordelig van deze flats dat je 's winters als het koud is, wel kan fietsen en andere spelletjes doen op de hal.
Want als je in een huis woont kan dat niet zo goed.
Wat ik ook fijn vind is dat een park om alle flats is.

Dat is het leuke wat ik van de Experimentele-flats vind!

En wat ik vragen wil is dit:
Kan er misschien met kerst een toneelstuk komen over kerst of iets anders wat met kerst te maken heeft?
Net als met Sinterklaas; dus per flat.

Ons kook hoekje

Stokvis

400 à 600 g droge stokvis of
800 à 1000 g geweekte stokvis
water
zout

Stokvis is gedroogde kabeljauw, welke bij Noorwegen wordt gevangen. De kabeljauwen worden schoongemaakt aan stokken opgehangen en in de wind gedroogd. Vandaar de naam stokvis.

De stokvis die in de viswinkel te koop is, is meestal machinaal gebeukt en soms zelfs al geweekt.

Stokvis zelf weken.

Wanneer de stokvis niet gebeukt is, bedraagt de weektijd 24 à 48 uur; bij gebeukte de weektijd korter nl. 12 à 15 u.

Zet de droge stokvis in ruim water, dat gedurende de weekperiode enkele malen ververst moet worden.

Stokvis pocheren (dit is gaar maken in water dat net tegen de kook aan, maar niet in beweging is).

Mosterdsaus

$\frac{1}{2}$ l visbouillon (van de stokvis)
40 g boter
40 g bloem
1 flinke eetlepel mosterd.

Smelt de boter en voeg de bloem toe. Roer boter en bloem tot een witte gebonden massa ontstaat.

Daarna al roerende scheutje voor scheutje van het visnat erbij doen en de saus goed laten doorkoken.

De pan van het vuur afnemen en de mosterd toevoegen, die van tevoren, om klonteren te voorkomen, is aangelengd met wat warme saus.

Dit recept is berekend voor ± 4 personen, bij de maten en gewichten wordt gewerkt met 1 afgestreeken eetlepel = 15 cc water en 1 afgestreeken theelepel = 3 cc water.

Martine en Jeanne

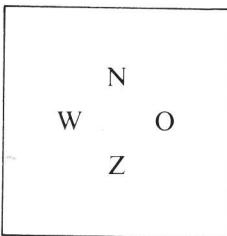
Een bridgeprobleempje voor klaverjassers

Op het onderstaande spel heeft zuid vier schoppen geboden, d.w.z. hij heeft gekontrakteerd 10 slagen te maken met schoppen als troef.

West en Oost zijn de tegenspelers.

Kunnen zij het vier schoppen – kontrakt down spelen, d.w.z. meer dan drie slagen maken?

♠ 6
♥ 8 7
♦ A V 7 3 2
♣ A H B 9 6

♠ A 2
♥ 6 5
♦ H 9 6 5 4
♣ V 10 7 4

♠ H B 10 9 8 7 5 3
♥ 4 3
♦ B
♣ 3 2

OPLOSSING:

West kan 2 slagen maken in de hartenkleur en oost maakt zeker schoppenaas. Als de leider de troefkleur verkeerd aanpakt, maakt west nog schoppenvrouw en gaat de leider down.

Maar de titel geeft de methode aan om zeker een vierde slag te maken. Volgens de regels van Rotterdams klaverjassen moet

noord de derde harten introeven en oost moet met het aas overtroeven. Maar dan blijkt de schoppenvrouw ineens een zekere slag. Bij bridgen bestaat die verplichting tot introeven niet. Toch is introeven met schoppenaas hier de enige juiste speelwijze.

Piet Hofmans.